
De arbeidsmarktpositie van Vlaamse steden en gemeenten: een analyse na tien jaar Vlaamse Arbeidsrekening

In 2007 begon het toenmalige Steunpunt Werk en Sociale Economie (WSE), in samenwerking met het Departement WSE, met de uitwerking van de Vlaamse Arbeidsrekening, een raamwerk voor het integreren van arbeidsmarktstatistieken. Het centrale doel hierbij was om te komen tot een intern consistente raming van kernvariabelen met betrekking tot de lokale, regionale en nationale arbeidsmarkt, op basis van administratieve, officieel gevalideerde gegevensbronnen over de gehele Belgische beroepsbevolking en werkgelegenheid (Herremans, 2007; Herremans & Jacobs, 2009). Tot op vandaag vormt de verdere ontwikkeling, actualisering en methodologische verfijning van de arbeidsrekening een kernopdracht in de monitoringactiviteiten van het Steunpunt Werk. De Vlaamse Arbeidsrekening groeide daarbij uit tot een toonaangevend monitoringinstrument waaruit een brede waaier aan kerncijfers kan worden ontleend om de lokale arbeidsmarkten in Vlaanderen (en België) in kaart te brengen. In dit artikel gaan we verder in op de arbeidsmarktpositie en samenstelling van de beroepsbevolking van de Vlaamse steden en gemeenten. We bekijken hoe zij zich anno 2015 ten opzichte van elkaar positioneren en hoe hun positie is geëvolueerd in vergelijking met tien jaar eerder. Hierbij gaan we voor deze bijdrage in de eerste plaats beschrijvend te werk, zonder op zoek te gaan naar achterliggende trends.

Naar een clustering van de Vlaamse steden en gemeenten

Voor een globale beeld van de arbeidsmarktprestaties van de Vlaamse steden en gemeenten vertrekken we van een clusteranalyse, een analysetechniek die we in het verleden ook reeds hanteerden om de diversiteit van de lokale arbeidsmarkten in Vlaanderen in kaart te brengen (Vanderbiesen & Sels, 2010). Een clusteranalyse laat toe om aan de hand van een aantal indicatoren of variabelen inhoudelijk logische groepen – clusters – van observaties te maken, in dit geval gemeenten. Hierbij liggen de scores op de inputvariabelen van de gemeenten binnen eenzelfde cluster zo dicht mogelijk bij elkaar, terwijl de clusters zelf onderling zo sterk mogelijk zullen verschillen.

Voor deze clusteranalyse nemen we acht variabelen uit de Vlaamse Arbeidsrekening mee. Enerzijds onderscheiden we de globale werkzaamheidsgraad (20-64 jaar), de werkzaamheidsgraad voor vrouwen (20-64 jaar), de werkzaamheidsgraad voor 55-plussers en de jeugdwerkloosheidsgraad

(15-24 jaar) voor het referentiejaar 2015, het meest recente jaar waarvoor de overeenkomstige data uit de verschillende administratieve bronnen momenteel beschikbaar zijn. Naast deze 'stockvariabelen' nemen we ook de evolutie op deze vier graden mee voor de periode 2005-2015 (de 'flowvariabelen').

De clusteranalyse resulteert in een indeling van de 307 Vlaamse gemeenten¹ in vijf clusters. Deze clusters zijn daarbij uitsluitend het resultaat van hun scores op de opgenomen variabelen, zonder daarbij op zoek te gaan naar een geografische verbondenheid (op basis van bijvoorbeeld pendelstromen) (zie Vanderbiesen, Herremans & Sels, 2013).

Tabel 1 geeft een overzicht van de verschillende waarden per cluster en in figuur 1 worden de clusters van gemeenten visueel weergegeven op de kaart van Vlaanderen. In wat volgt bespreken we kort de karakteristieken van elke cluster, waarbij we enerzijds kijken naar de situatie anno 2015 en anderzijds naar de groeiprestaties in de vooropgestelde periode van tien jaar (2005-2015).

Het koppeloton van (kleinere) West- en Oost-Vlaamse steden en gemeenten

De 74 gemeenten uit de eerste cluster hebben in 2015 een sterke arbeidsmarktpositie in vergelijking

met Vlaanderen en de overige clusters. Zij scoren gemiddeld duidelijk het best voor de globale werkzaamheid (clustergemiddelde van 77,9%), de werkzaamheid van vrouwen (74,8%) en de jeugdwerkloosheid (11,9%) (tabel 1). Voor wat betreft de werkzaamheid van 55-plussers (51,8%) scoort deze cluster van gemeenten maar iets beter dan het Vlaams gemiddelde (49,7%). De gemeenten uit deze cluster hadden tien jaar eerder, in 2005, ook al een goede uitgangspositie en krikten hun globale werkzaamheidsgraad (+3,1 ppt) en deze voor vrouwen (+7,1 ppt) nog verder op. Ook wisten zij hun jeugdwerkloosheid meer dan gemiddeld terug te dringen (-0,9 ppt). De werkzaamheidsgraad van 55-plussers ging er ook fors op vooruit (+12,7 ppt), maar minder sterk dan gemiddeld in Vlaanderen (+13,7 ppt) of dan bij drie van de vier andere clusters.

Over welke steden en gemeenten gaat het hier? Bijna uitsluitend over gemeenten in West- en Oost-Vlaanderen (respectievelijk 36 en 31 gemeenten), en vooral ook over kleinere steden en gemeenten. Waregem en Wevelgem zijn op basis van de bevolking op arbeidsleeftijd de grootste West-Vlaamse gemeenten, Evergem en Oudenaarde de grootste Oost-Vlaamse gemeenten. De provincie Vlaams-Brabant is in dit koppeloton vertegenwoordigd met slechts zes gemeenten (onder andere Roosdaal en Tielt-Winge) en de provincie Antwerpen met nauwelijks één gemeente (Sint-Katelijne-Waver).

Tabel 1.

Overzicht van de clusters van Vlaamse gemeenten (2015, evolutie 2015-2015)

	Aantal gemeenten	Werkzaamheidsgraad						Werkloosheidsgraad	
		Totaal (20-64 jaar)		Vrouwen (20-64 jaar)		55-plussers ² (55-64 jaar)		Jongeren (15-24 jaar)	
		'15 (%)	'05-'15 (ppt)	'15 (%)	'05-'15 (ppt)	'15 (%)	'05-'15 (ppt)	'15 (%)	'05-'15 (ppt)
Vlaams Gewest	308	72,0	+2,1	68,1	+6,0	49,7	+13,7	17,4	-0,3
Cluster 1	74	77,9	+3,1	74,8	+7,1	51,8	+12,7	11,9	-0,9
Cluster 2	73	75,0	+2,0	71,5	+5,2	55,9	+14,9	14,6	+0,7
Cluster 3	95	74,1	+3,8	70,0	+8,8	47,7	+15,2	15,0	-0,3
Cluster 4	45	70,7	+1,5	66,6	+5,1	49,4	+13,2	18,6	+0,6
Cluster 5	20	64,2	+1,6	59,8	+5,7	42,8	+11,0	21,2	+0,1

Noten: clusteranalyse op basis van de gemeentelijke werkzaamheidsgraden en jeugdwerkloosheidsgraad in 2015 (stock) en de evolutie in de periode 2005-2015 (flow); hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode (met gestandaardiseerde scores voor elke indicator) / exclusief gemeente Herstappe (wegens te kleine aantallen)

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening (Steunpunt Werk)

Limburgse gemeenten zijn in deze cluster helemaal niet terug te vinden.

De eigenlijke koppositie binnen deze cluster – en tevens binnen Vlaanderen – behoort toe aan de kleine West-Vlaamse gemeente Lo-Reninge, waar ruim acht op de tien inwoners op arbeidsleeftijd (81,3%) aan het werk is en de jeugdwerkloosheid slechts 7,4% bedraagt. Gezien de beperkte groeimarge die Lo-Reninge reeds had, moet het voor de evolutievariabelen wel enkele andere gemeenten voorlaten, al moeten de groeicijfers in deze overwegend kleine gemeenten soms met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Het achtervolgend peloton, maar met hoge werkzaamheid van 55-plussers

Een tweede cluster, die met 73 Vlaamse gemeenten in aantal ongeveer gelijk is aan de eerste, heeft anno 2015 eveneens een vrij sterke arbeidsmarktpositie. Zeker wat betreft de werkzaamheidsgraad voor 55-plussers staan deze gemeenten globaal gezien sterk, met een clustergemiddelde van 55,9%. Hiermee scoort deze cluster beter dan de eerste cluster van het 'koppeloton' (51,8%) of het Vlaams gemiddelde (49,7%). Dit goede resultaat voor 55-plussers

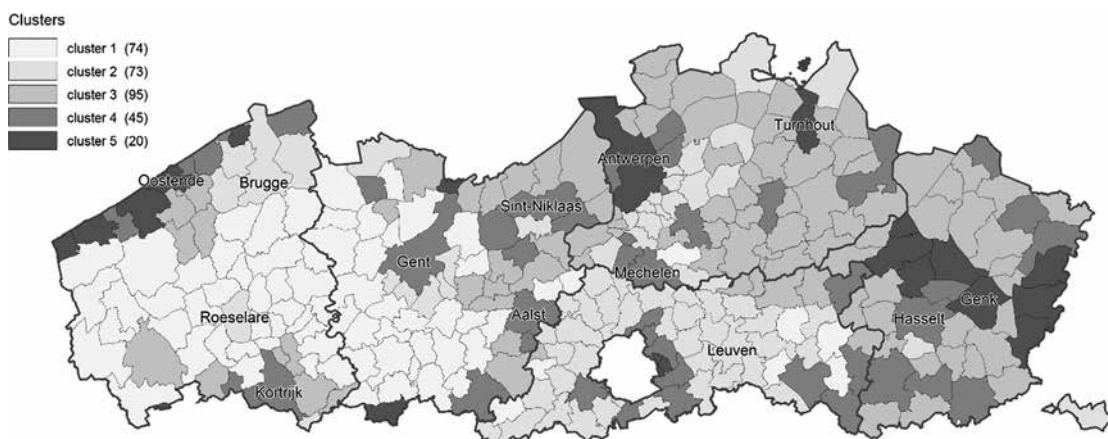
is te danken aan de degelijke uitgangspositie die deze gemeenten in 2005 al hadden, en daar bovenop de sterke vooruitgang in de werkzaamheid van 55-plussers tussen 2005 en 2015 (+14,9 ppt). Op de overige indicatoren behalen de gemeenten in deze cluster een tweede plaats, met een globale werkzaamheidsgraad van gemiddeld 75,0%, een werkzaamheidsgraad bij vrouwen van 71,5% en een jeugdwerkloosheidsgraad van 14,6%.

De positie van de gemeenten uit deze cluster in 2015 is wel vooral te danken aan de goede scores die zij tien jaar eerder al hadden. Op uitzondering van de werkzaamheidsgraad van 55-plussers was de vooruitgang voor de andere indicatoren immers beperkt. De algemene werkzaamheidsgraad nam toe met 2,0 procentpunten, maar ook de jeugdwerkloosheid steeg met 0,7 procentpunt.

Meer dan de helft van de gemeenten uit deze cluster vinden we terug in de provincie Vlaams-Brabant, met name in de ruime (vooral westelijke) rand rond Brussel (met onder andere Dilbeek, Grimbergen, Asse en Halle) en de regio Leuven en omliggende gemeenten (Herent, Kortenberg). Ook Brugge en enkele aangrenzende gemeenten (Damme, Jabbeke) behoren tot deze cluster, net zoals een aantal gemeenten ten zuiden van Gent (Merelbeke,

Figuur 1.

Visuele weergave van de clusters van Vlaamse gemeenten (2015, evolutie 2005-2015)

Noten: clusteranalyse op basis van de gemeentelijke werkzaamheidsgraden en jeugdwerkloosheidsgraad in 2015 (stock) en de evolutie in de periode 2005-2015 (flow); hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode (met gestandaardiseerde scores voor elke indicator) / exclusief gemeente Herstappe (wegens te kleine aantallen)

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening (Steunpunt Werk)

Destelbergen). In de provincie Antwerpen omvat deze cluster ook een aantal gemeenten ten zuiden van Antwerpen (Mortsel, Edegem, Kontich), enkele gemeenten meer in het centrum van de provincie (Ranst, Schilde), maar ook in het noorden (Hoogstraten, Ravels). De provincie Limburg is ook in deze tweede cluster nog amper vertegenwoordigd, op uitzondering van twee kleine gemeenten (Alken en Voeren). Tot slot vermelden we ook nog Roeselare, als derde centrumstad in deze cluster, naast Leuven en Brugge.

Binnen deze cluster behaalt de Vlaams-Brabantse gemeente Gooik relatief hoge scores op het vlak van globale werkzaamheid (79,1%) en de werkzaamheid van vrouwen (76,5%). Sint-Martens-Latem is – ook binnen het hele Vlaams Gewest – de gemeente met de hoogste werkzaamheidsgraad voor 55-plussers (64,2%). De vooruitgang in deze cluster was zoals gezegd wel beperkt. Zo kende de stad Leuven zelfs een dalende werkzaamheid tussen 2005 en 2015 (-1,6 ppt). Het aantal werkenden steeg er weliswaar, maar onvoldoende om ook de stijging van het aantal niet-actieven in de bevolking op arbeidsleeftijd te compenseren (met een dalende werkzaamheidsgraad als gevolg). Ook voor wat betreft de evolutie in jeugdwerkloosheid scheerden de meeste van deze gemeenten geen hoge toppen. Zo steeg bijvoorbeeld de werkloosheidsgraad onder jongeren in Mortsel van 16,9% in 2005 naar 21,6% in 2015 (+4,7 ppt) of in Beersel van 13,8% naar 17,6% (+3,8 ppt).

De (ruime) middenmoot in een inhaalbeweging

De middenmoot wordt gevormd door de derde en grootste cluster van 95 gemeenten. Zij nemen in 2015 globaal genomen een middenpositie in, vooral dankzij een mooie inhaalbeweging tussen 2005 en 2015. Zo steeg de gemiddelde werkzaamheidsgraad voor de gemeenten in deze cluster met 3,8 procentpunten, tot 74,1% in 2015. De werkzaamheid onder vrouwen ging er in tien jaar met 8,8 procentpunten op vooruit (tot 70,0%) en deze voor 55-plussers met 15,2 procentpunten (tot 47,7%). De werkzaamheidsgraad bij 55-plussers bleef daarbij wel nog steeds onder het Vlaams gemiddelde (49,7%). De jeugdwerkloosheid voor de gemeenten in deze cluster viel gemiddeld iets

terug, met 0,3 procentpunt (tot 15,0%). Algemeen geldt voor deze gemeenten dus dat ze mooie vooruitgang boekten en zich, na hun mindere uitgangspositie in 2005, nu opwerpen tot een degelijke middenmoot van gemeenten in verandering.

Geografisch zijn de gemeenten in deze cluster vooral verspreid in de provincies Antwerpen (met 38 gemeenten), Limburg (24 gemeenten) en Oost-Vlaanderen (16 gemeenten). In het eerste geval gaat het grotendeels over gemeenten in de Antwerpse Kempen (met Heist-op-den-Berg, Geel, Brecht, Kapellen of Westerlo). In Limburg zien we een reeks noordelijk gelegen gemeenten (Lommel, Neerpelt, Peer) en gemeenten ten westen van Hasselt (Herde-Stad) en ten zuiden van Genk (Diepenbeek, Bilzen). In de provincie Oost-Vlaanderen gaat het onder meer om steden als Beveren, Dendermonde of Ninove. Vanuit Vlaams-Brabant behoren onder andere Aarschot en Scherpenheuvel-Zichem tot deze cluster, en vanuit West-Vlaanderen Ieper en Harelbeke. Verder merken we op dat – net zoals in de eerste cluster met het koppeloton – in deze cluster geen enkele Vlaamse centrumstad is terug te vinden.

Zoals aangegeven wordt deze cluster gekenmerkt door gemeenten in transitie. De Antwerpse gemeente Essen verdient hierbij een vermelding als de gemeente die binnen deze cluster – maar ook binnen heel Vlaanderen – haar werkzaamheidsgraad het sterkst zag stijgen: van 63,3% in 2005 tot 72,5% in 2015 (+9,1 ppt). De – weliswaar broodnodige – toename van de werkzaamheid onder vrouwen (+12,8 ppt; tot 65,8%) vormt hierbij de drijvende kracht, want ook met dit groeicijfer voert Essen de Vlaamse gemeenten aan. Binnen deze cluster is Olen verder de gemeente met de sterkste toename in werkzaamheid onder 55-plussers (+21,0 ppt; tot 46,1%), terwijl de Limburgse gemeente Hechtel-Eksel tussen 2005 en 2015 een duidelijke afname van haar jeugdwerkloosheid realiseerde (-5,5 ppt; tot 13,0%).

Middenmoters met weinig vooruitgang

Resten ons nog twee clusters waar de arbeidsmarktprestaties en -evoluties minder rooskleurig zijn. De vierde cluster kan worden gezien als deze van een kleiner aantal steden en gemeenten (45),

maar tegelijk ook als deze waar de laatste jaren weinig vooruitgang werd geboekt. De clustergemiddelden op de opgenomen indicatoren liggen voor deze cluster iets onder het Vlaamse gemiddelde, met een globale werkzaamheidsgraad van 70,7%, een werkzaamheidsgraad onder vrouwen en 55-plussers van respectievelijk 66,6% en 49,4% en een jeugdwerkloosheid van 18,6%. Daarbij zien we echter dat tussen 2005 en 2015 weinig vooruitgang werd geboekt. De algemene werkzaamheidsgraad nam op tien jaar slechts met 1,5 procentpunt toe, de werkzaamheidsgraad bij vrouwen met 5,1 procentpunten. De werkloosheid bij jongeren nam bovendien nog toe met 0,6 procentpunt. De evolutie in werkzaamheid onder 55-plussers (+13,2 ppt) is vergelijkbaar met het Vlaams gemiddelde.

De gemeenten in deze cluster zijn vrij sterk verspreid over de Vlaamse provincies, van aan de kust (Knokke-Heist, Bredene, De Haan), de rand rond Brussel (Vilvoorde, Zaventem, Overijse, Sint-Pieters-Leeuw), het Antwerpse (Brasschaat, Schoten, Lier) tot het zuiden van Limburg (Tongeren, Sint-Truiden). Daarnaast komen in deze cluster zes van de dertien Vlaamse centrumsteden terug in: Gent, Aalst, Sint-Niklaas, Kortrijk, Mechelen en Hasselt.

Binnen de cluster scoort Denderleeuw het best op het vlak van werkzaamheid in het algemeen (74,2%) en bij vrouwen (71,5%). Sint-Genesius-Rode kent de hoogste werkzaamheidsgraad onder 55-plussers (59,3%) en Knokke-Heist de laagste jeugdwerkloosheid (12,5%).

Van de zes centrumsteden in deze cluster scoren Aalst en Kortrijk behoorlijk goed met een globale werkzaamheidsgraad van telkens 72,2% in 2015 en een werkzaamheidsgraad onder vrouwen van respectievelijk 69,3% en 68,4%. Hasselt laat van hen de hoogste werkzaamheidsgraad onder 55-plussers optekenen (51,3%), terwijl Kortrijk in vergelijking met de andere centrumsteden de jeugdwerkloosheid nog enigszins onder controle kan houden (17,5%). Mechelen boekte tussen 2005 en 2015 de meeste vooruitgang als centrumstad: de algemene werkzaamheidsgraad nam er toe met 1,9 procentpunten, de vrouwelijke werkzaamheid met 5,5 procentpunten. Aalst boekte een duidelijke progressie in de werkzaamheid van 55-plussers (+15,2 ppt), terwijl Gent en Mechelen de jeugdwerkloosheid in

die periode konden terugdringen met respectievelijk -2,4 en -2,3 procentpunten.

De rode lantaarngemeenten

Een laatste, kleinere cluster van twintig gemeenten vormt de rode lantaarn van steden en gemeenten met een vaak precare arbeidsmarktpositie van hun bevolking op arbeidsleeftijd. De gemiddelde werkzaamheidsgraad in deze cluster blijft in 2015 beperkt tot slechts 64,2%. Verder zijn nauwelijks zes op de tien vrouwen (59,8%) er aan het werk en nauwelijks meer dan vier op de tien 55-plussers (42,8%). Daarenboven is ruim een vijfde van de jongeren werkloos (21,2%). Ook boekten de gemeenten in deze cluster niet veel vooruitgang, zeker niet in het verder opkrikken van de werkzaamheid voor 55-plussers (+11,0 ppt) of het terugdringen van de jeugdwerkloosheid (+0,1 ppt).

De gemeenten die deze cluster uitmaken vinden we vooral terug aan de kust (Oostende, Blankenberge, Middelkerke) en in Limburg. Dit laatste enerzijds met de Limburgse mijngemeenten Genk, Houthalen-Helchteren, Heusden-Zolder en Beringen, en anderzijds met de Maasgemeenten Dilsen-Stokkem, Maasmechelen en Lanaken. Van de centrumsteden behoren naast Oostende en Genk, ook Turnhout en Antwerpen tot deze cluster.

De laagste werkzaamheidsgraden binnen deze cluster, maar tevens binnen Vlaanderen, vallen in 2015 niettemin te beurt aan Kraainem en Wezembek-Oppem. In deze Brusselse randgemeenten is minder dan zes op de tien inwoners op beroepsactieve leeftijd aan het werk (respectievelijk 55,9% en 59,7%). Dan volgt Genk, met een werkzaamheidsgraad van precies 60,0%. Andere centrumsteden als Antwerpen en Oostende doen echter niet veel beter (met respectievelijk 62,4% en 63,2%). Genk kampt anderzijds ook nog met een lagere werkzaamheidsgraad bij vrouwen (55,6%) en 55-plussers (38,9%) dan Antwerpen (respectievelijk 57,2% en 46,9%) en Oostende (59,9% en 42,8%). Ronse is tot slot de gemeente met de hoogste jeugdwerkloosheid van Vlaanderen. Liefst 27,9% van de beroepsactieve jongeren tussen 15 en 24 jaar is er werkloos. De 'top 5' inzake jeugdwerkloosheid wordt in deze cluster vervolledigd door vier centrumsteden: Antwerpen (27,4%), Genk (25,5%), Turnhout (24,4%)

en Oostende (23,7%). Gent – ingedeeld in de vorige, vierde cluster – nestelt zich hier weliswaar nog tussenin (met een jeugdwerkloosheid van 24,9%).

Naast de vaak al precare arbeidsmarktpositie van de steden en gemeenten in deze cluster, is het uitblijven van enige vooruitgang dubbel verontrustend. In steden als Turnhout en Oostende ging de globale werkzaamheidsgraad er zelfs op achteruit tussen 2005 en 2015 (met respectievelijk -0,9 en -0,8 procentpunt). Een lichtpuntje is wel dat de jeugdwerkloosheid in Genk iets afnam (-3,6 ppt), net zoals in de andere Limburgse gemeenten van deze cluster, en ook Antwerpen (-0,9 ppt).

Besluit

Achter de globale arbeidsmarktprestaties van de Vlaamse beroepsbevolking schuilt een grote subregionale diversiteit. Dit blijkt duidelijk uit een clusteranalyse op basis van enkele kernindicatoren die de werkzaamheid en werkloosheid meten in de Vlaamse steden en gemeenten. We onderscheiden daarbij vijf clusters: (1) een koppeloton van overwegend kleinere Oost- en West-Vlaamse gemeenten, (2) een achtervolgende groep van voornamelijk gemeenten uit Vlaams-Brabant die verhoudingsgewijs sterke werkzaamheidsprestaties van 55-plussers op hun conto kunnen schrijven, (3) een ruime middenmoot van steden en gemeenten in een inhaalbeweging, vooral verspreid over de provincies Antwerpen, Limburg en Oost-Vlaanderen, (4) de middenmoot die anderzijds weinig vooruitgang kunnen claimen, en (5) de rode lantaarngemeenten die duidelijk achterop (blijven) hinken. Tien van de dertien centrumsteden vinden we terug in de twee laatste, minder goed presterende clusters.

Wouter Vanderbiesen
Steunpunt Werk

Noten

1. De Limburgse gemeente Herstappe laten we wegens het te kleine bevolkingsaantal buiten de analyse.
2. De Vlaamse werkzaamheidsgraad van 49,7% bij 55-plussers, berekend op basis van de Vlaamse Arbeidsrekening, verschilt van het cijfer van 45,6% in 2015 zoals berekend op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK). Los van algemene verschillen in methodologie en aard van de bron – administratieve gegevens versus enquêtegegevens – is het verschil in werkzaamheid bij de 55-plussers meer specifiek te verklaren door de bereikte doelgroep. Zo is er een groep van personen die in de Vlaamse Arbeidsrekening wel met een werkend statuut geregistreerd zijn, maar niet als werkend worden beschouwd volgens de EAK-definitie (namelijk in de referentieweek minstens één uur gewerkt hebben) en in dit laatste geval ook niet worden meegenomen in de berekening van de werkzaamheidsgraad. De belangrijkste groep waarbij dit kan meespelen zijn de zelfstandigen na pensioen. Deze staan wel als zelfstandige geregistreerd bij de RSVZ (en bijgevolg ook in de arbeidsrekening), maar wanneer zij slechts sporadisch werken, en net niet aan het werk waren op moment van de bevraging in de EAK, worden zij in deze laatste ook niet als werkend beschouwd, wat zich op haar beurt vertaalt in een lagere werkzaamheidsgraad volgens EAK.

Bibliografie

- Herremans, W. (2007). *Concept Vlaamse arbeidsrekening* (WSE Report 9-2007). Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Herremans, W., & Jacobs, M. (2009). *Flemish Labour Accounts. Information Systems for Regional Labour Market Monitoring. State of the Art and Perspectives*. Mering: Rainer Hampp Verlag.
- Vanderbiesen, W., & Sels, L. (2010). De diversiteit van de lokale arbeidsmarkten in Vlaanderen in kaart. *Over. Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 20(3), 82-92. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie / Uitgeverij Acco.
- Vanderbiesen, W., Herremans, W., & Sels, L. (2013). *Afbakening en profiel van lokale arbeidsmarkten in Vlaanderen* (WSE Report 6-2013). Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.

Bijlage: overzicht van de gemeenten in elke cluster

Cluster 1 (74)	Cluster 2 (73)	Cluster 3 (95)	Cluster 4 (45)	Cluster 5 (20)
Aalter	Aartselaar	Aarschot	Aalst	Antwerpen
Alveringem	Affligem	Arendonk	Boom	Beringen
Anzegem	Alken	As	Borgloon	Blankenberge
Ardooie	Asse	Assenede	Borsbeek	De Panne
Beernem	Baarle-Hertog	Avelgem	Brasschaat	Dilsen-Stokkem
Boutersem	Beersel	Balen	Bredene	Genk
Brakel	Bekkevoort	Beerse	Bree	Heusden-Zolder
Buggenhout	Bertem	Begijnendijk	De Haan	Houthalen-Helchteren
Deerlijk	Bever	Berlaar	Denderleeuw	Koksijde
Deinze	Bierbeek	Berlare	Diest	Kraainem
Dentergem	Boechout	Beveren	Drogenbos	Lanaken
Diksmuide	Bonheiden	Bilzen	Eeklo	Leopoldsburg
Erpe-Mere	Boortmeerbeek	Bocholt	Gent	Maasmechelen
Evergem	Brugge	Bornem	Geraardsbergen	Mesen
Galmaarden	Damme	Brecht	Hamont-Achel	Middelkerke
Gavere	De Pinte	Dendermonde	Hasselt	Oostende
Herzele	Destelbergen	Dessel	Herentals	Ronse
Heuvelland	Dilbeek	Diepenbeek	Knokke-Heist	Turnhout
Hooglede	Edegem	Duffel	Kortrijk	Wezembeek-Oppem
Horebeke	Glabbeek	Essen	Landen	Zelzate
Houthulst	Gooik	Geel	Lier	
Ingelmunster	Grimbergen	Geetbets	Lokeren	
Izegem	Haacht	Gingelom	Maaseik	
Kaprijke	Halle	Gistel	Machelen	
Kluisbergen	Herent	Grobbendonk	Mechelen	
Knesselare	Herne	Haaltert	Menen	
Kortemark	Hoegaarden	Halen	Mol	
Kortenaken	Hoeilaart	Ham	Nieuwpoort	
Kruishoutem	Holsbeek	Hamme	Overijse	
Laarne	Hoogstraten	Harelbeke	Schoten	
Langemark-Poelkapelle	Hove	Hechtel-Eksel	Sint-Genesius-Rode	
Lebbeke	Huldenberg	Heers	Sint-Niklaas	
Ledegem	Jabbeke	Heist-op-den-Berg	Sint-Pieters-Leeuw	
Lendelede	Kampenhout	Hemiksem	Sint-Truiden	
Lichtervelde	Kapelle-op-den-bos	Herenthout	Temse	
Lierde	Keerbergen	Herk-de-Stad	Tervuren	
Linter	Kontich	Herselt	Tienen	
Lochristi	Kortenberg	Hoeselt	Tongeren	
Lo-Reninge	Lennik	Hulshout	Vilvoorde	
Lovendegem	Leuven	Ichtegem	Willebroek	
Maarkedal	Linkebeek	Ieper	Zaventem	
Maldegem	Lint	Kalmthout	Zele	
Meulebeke	Londerzeel	Kapellen	Zonhoven	
Moorslede	Lubbeek	Kasterlee	Zoutleeuw	
Nazareth	Malle	Kinrooi	Zwijndrecht	
Nevele	Meise	Koekelare		
Oosterzele	Melle	Kortesseem		
Oostkamp	Merchtem	Kruibeke		

Cluster 1 (74)	Cluster 2 (73)	Cluster 3 (95)	Cluster 4 (45)	Cluster 5 (20)
Oostrozebeke	Merelbeke	Kuurne		
Oudenaarde	Mortsel	Laakdal		
Pittem	Opwijk	Lede		
Poperinge	Oud-Heverlee	Liedekerke		
Roosdaal	Pepingen	Lille		
Ruiselede	Puurs	Lommel		
Sint-Katelijne-Waver	Ranst	Lummen		
Sint-Lievens-Houtem	Ravels	Meerhout		
Staden	Roeselare	Meeuwen-Gruitrode		
Tielt	Rotselaar	Merksplas		
Tielt-Winge	Rumst	Moerbeke-Waas		
Torhout	Schilde	Neerpelt		
Veurne	Sint-Laureins	Niel		
Vleteren	Sint-Martens-Latem	Nieuwerkerken		
Waregem	Spiere-Helkijn	Nijlen		
Wevelgem	Steenokkerzeel	Ninove		
Wielsbeke	Ternat	Olen		
Wingene	Voeren	Opglabbeek		
Wortegem-Petegem	Waasmunster	Oudenburg		
Zedelgem	Wemmel	Oud-Turnhout		
Zingem	Wijnegem	Overpelt		
Zomergem	Wommelgem	Peer		
Zonnebeke	Zandhoven	Putte		
Zottegem	Zemst	Retie		
Zulte	Zuienkerke	Riemst		
Zwalm		Rijkevorsel		
		Schelle		
		Scherpenheuvel-		
		Zichem		
		Sint-Amands		
		Sint-Gillis-Waas		
		Stabroek		
		Stekene		
		Tessenderlo		
		Tremelo		
		Vorselaar		
		Vosselaar		
		Waarschoot		
		Wachtebeke		
		Wellen		
		Wervik		
		Westerlo		
		Wetteren		
		Wichelen		
		Wuustwezel		
		Zoersel		
		Zutendaal		
		Zwevegem		

Noot: exclusief gemeente Herstappe (wegens te kleine aantallen niet opgenomen in de clusteranalyse)